

Píše Markus Grill

(E*forum, 19. 11. 2024)

28. dubna uplynulo 150 let od narození **Karla Krause**. Byl to podnět pro řadu veřejných akcí a aktivit, které měly připomenout tohoto velkého jazykového a kulturního kritika. U příležitosti výročí odvysílal Rakouský rozhlas dokument *Karl Kraus - Die Macht des Wortes* (2024) [Karl Kraus - Síla slova]. Na festivalu Wiener Festwochen se konaly *Přednášky Karla Krause*: Herci, autoři a hudebníci experimentovali na jevišti s publicistickými a dramatickými texty či právními akty. Vědecky toto výročí z velké části zaštiťovala Vídeňská knihovna na radnici, která vlastní největší část Krausovy pozůstalosti. Rozšířila svůj archiv Karla Krause o sbírku rukopisů a dopisů, spustila participativní [online portál](#) a pořádá novou výstavu. Vedoucí krausovskou badatelkou centra je historička a kulturoložka **Katharina Prager**. Společně s literárním a mediálním vědcem **Simonem Ganahlem** z Vídeňské univerzity (Universität Wien) byla pověřena nakladatelstvím Metzler-Verlag, aby k jubilejnímu roku shromáždila nejnovější výsledky výzkumu.

V roce 2022 bylo v renomované řadě vydavatelství Metzler vydáno obsáhlé kompendium o Karlu Krausovi (***Karl Kraus-Handbuch***), které komplexně seznamuje s jeho životem, dílem a vlivem – jak napovídá podtitul publikace. Obsahuje příspěvky více než 30 odborníků, z nichž naprostá většina působí v Rakousku. K žánru kompendia (Handbuch) neodmyslitelně patří různorodost postojů – což ho odlišuje například od biografie (srov. s. 3). Tuto „multiperspektivnost“ (s. 3) editoři záměrně podporují, jak zdůrazňují v úvodu. To je patrné již ze seznamu autorů: nalezneme v něm totiž nejen akademiky, ale také novináře, spisovatele či právníka. Většina z nich se Krausem zabývá již řadu let. Prager, Ganahl a jejich tým upustili od snahy „potlačit“ někdy protichůdné postoje přispěvatelů (srov. s. 3). Spoléhají na „vypěstlost čtenáře“ (s. 3). Poznání je podle jejich mínění vždy subjektivní a závisí na situaci; kulturologické bádání odpovídající současnosti s tím musí počítat (srov. s. 3).

Kompendium obsahuje 36 článků včetně úvodu. Ty tvoří téměř 460 stran a jsou rozděleny do čtyř částí: *Život*, *Dílo*, *Souvislosti* a *Vliv*. V první části Katharina Prager píše o málo probádaném soukromém životě mladého Krause, zejména o prvních letech jeho života v Jičíně v Čechách a o jeho rodičovském domě. Daniela Strigl ve svém příspěvku *Vztahy* dekonstruuje obraz nepřístupného a věčného samotáře (pěstovaný samotným Krausem), jehož život byl zcela zasvěcen jeho dílu: „Ve skutečném životě však Kraus udržoval četná přátelství, známosti a milostné vztahy.“ (S. 41.) Na texty se v druhé části výrazněji orientují Sigurd Paul Scheichl („Esejistika“), Jacques Le Rider („Přednášky“), Simon Ganahl („*Dritte Walpurgisnacht*“), Richard Schuberth („Aforistika“) a další. Poslední zmíněný využívá aforistické dílo k diskusi o obtížné

otázce sexistických a feministických tendencí u Krause. Přitom si bere stylistické podněty od samotného Krause (srov. např. pečlivý výčet jmen, která ho chybně citují, na s. 145-147). Třetí oddíl se věnuje tématům jako antisemitismus (Paul Reitter), sexualita (Konstanze Fliedl), technika (Gottfried Schnödl) a první světová válka (Andreas Weigl a Alfred Pfoser), čtvrtý oddíl se zabývá Krausovým vlivem na archivnictví (Hermann Böhm), literaturu (Wolfgang Straub) a publicistiku (Armin Thurnher).

Hodnocení jednotlivých příspěvků by samozřejmě muselo být velmi odlišné. Překvapivě se odborníci zatím se svými názory na tento prestižní ediční projekt drží zpátky. Znamý kulturolog a Krausův životopisec Jens-Malte Fischer (*Karl Kraus: Der Widersprecher*, Zsolnay, 2020) nicméně publikaci recenzoval. Chválí, že se jedná o nový projekt, ale také vyjadřuje kritiku (následující citace a parafráze odkazují na online verzi článku Fischer, Jens-Malte: *Wo der Polemiker zu verteidigen wäre* [Kde by bylo třeba se tohoto polemika zastat], in: *Süddeutsche Zeitung*, 21. listopadu 2022). Pozitivně zmiňuje například příspěvek Kathariny Prager, Carrův („Vzdělání“), Stiegův („Die Fackel“) či Rona Mieczkowského („Vědecky“). Nad jinými ovšem dělá kříž. Například Josepha Wälzholze („Mlčení‘ a ‚ústraní?‘“) konfrontuje s obviněním, že „Krause demontuje“, a zmiňuje, že autor příspěvku s „největším satirikem a polemikem světové literatury“ zachází nespravedlivě. Obranný postoj zaujímá Fischer i vůči Werneru Anzenbergerovi („Stranická politika“), který se zase kriticky vyjádřil k Fischerovi (srov. s. 316). V obou případech jde o staré téma badatelského sporu, o Krausovu podporu autoritářského kancléře Engelberta Dollfusse (1892-1934).

Touto publikací (akademická) diskuse o Krausově životě, díle a vlivu zajisté nekončí. Téměř 90 let po své smrti tento autor stále fascinuje a polarizuje. Vydavatelé se snažili najít neutrální přístup mimo tradiční schéma „příznivec versus odpůrce“ (s. 4). Jejich cílem bylo „povzbudit co nejvíce čtenářů ve 21. století, aby se zabývali Karlem Krausem“ (s. 5). Není pochyb o tom, že kniha významně přispěje k tomu, aby se lidé o Krause zajímali i dlouho po jubilejním roce; a aby na pevných základech poznání mohla produktivní debata pokračovat.

Přeložil Lukáš Motyčka

Katharina Prager a Simon Ganahl (ed.): *Karl Kraus-Handbuch. Leben - Werk - Wirkung*. Spolupráce: Isabel Langkabel a Johannes Knüchel. Berlin: J.B. Metzler, 2022, 560 s.

www.ipsl.cz